

הארץ היא ראי

דברים לשולחן שבת משיעורו השבועי של הרב שניאור אשכנזי

ב"ה, גיליון מס' 42 | פרשת שלח | כ' סיון תשפ"ו

בעוצמה גבוהה בהרבה ממה שהיא מצריכה - זה סימן שהבעיה לא רק מולו, אלא כבר בתוכו. המרגלים לא רצו להיכנס לארץ - אבל הם לא יכלו להודות בכך, וכשהאתגרים הופיעו, הם הפכו מיד לתירוץ לפרוק בפומבי את מה שהיה קבור בפנים. לכן נאמר "ויוציאו את דיבת הארץ רעה" - לא המציאו, אלא הוציאו. הרע כבר היה בתוכם.

עד"ז כותב רבי מנחם נחום מטרנוביל, בשם הבעש"ט: "מי שרואה רע בחבירו, הוא כמו שמסתכל במראה - ואם פניו מטונפים רואה במראה כך, ואם פניו נקיים - אינו רואה במראה שום דופי".

אדם שמוצא חיסרון קבוע באחרים ואינו מדבר בשבח אחרים לעולם, מעיד כי החיסרון קיים כבר בו. כי הזולת הוא מראה, הוא בסך הכול השתקפות של מה שיש בנו. לכן כשאנו רואים בעיה אצל הזולת - היא רק גילוי על מה שקורה בתוכנו.

האם זה נכון בכל מקרה? האם בכל פעם כשאדם רוצה להעיר ולהאיר לחברו, הדבר מראה שהפגם נמצא בו?

מבדיר הרבי: "כאשר שומע שאדם עשה דבר בלתי הגון חס ושלום, החובה לראות את שהוא צריך לתקן ולהוכיחו ולהחזירו למוטב. אבל אם רואה את רעתו של חברו - את מציאות הרע אצלו, ולא את מה שצריך לתקן - הרי זה ראה שפניו מטונפים, והלא טוב של זולתו הוא 'ראי' של הלא טוב שלו".

השאלה אינה מה ראית - אלא מה עשית עם מה שראית. אם עיניך ראו את החיסרון אצל חברך, ומיד שאלת את עצמך: "איך אעזור לו לתקן?" - הרי זה סימן שאתה שליח אמיתי, שנשלח משמים להוכיח ולקרב. אבל אם עיניך נדבקות אל הרע עצמו - מתארות אותו, מפיצות אותו, עוסקות בו שוב ושוב - בלי שאלת הפתרון מתעוררת כלל, אז הזולת הוא המראה, ואתה הדברים הרואים.

א"כ, לפני שאנו ניגשים לתקן את השני - שווה לעצור ולשאול: מה אני בדיוק רואה? האם אני מחפש איך לעזור לו לחזור למוטב, או שאני עסוק בעצם הרע, בסיפורו, בפרסומו? כי לפעמים, הדבר שמטריד אותנו ביותר אצל אחרים הוא המראה שמחזיקה לנו השגחה מלמעלה - ובה, אם נתבונן בכנות, נראה את הבעיה שלנו.

פרשת שלח לך מספרת את חטא המרגלים ואת העונש הקשה שבא בעקבותיו: כל הדור שיצא ממצרים נגזר עליו שלא ייכנס לארץ ישראל. אבל כשמסתכלים בפשט הכתובים, מתעוררת שאלה קשה: מה בדיוק היה החטא? הרי משה שלח את המרגלים בדיוק לשם כך - לרגל את הארץ.

הם יצאו לארבעים יום, סיירו בכל הארץ, ושבנו עם דיווח מפורט: העם חזק, הערים מבוצרות ובין התושבים יש ענקים. לאחר הדיווח פרץ כבי גדול בעם והם סירבו להיכנס לארץ. ועל כך שואל הרמב"ן: "מה עשו המרגלים?... ומה פשעם ומה חטאתם... וכי על מנת שיעידו שקר שלח אותם?".

עסקי דיבה

המפתח להבנת חטא המרגלים נמצא, בדברי רש"י בתחילת פרשתנו: "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר". מה הפירוש "עסקי דיבה"?

מסביר הרבי: "החטא של מרים לא התבטא בעצם ה'דיבה הרעה' אלא ב'עסקי דיבה' - בכך שעסקה ודברה באריכות אודות משה. היה עליה לגשת אליו ולשאל אותו ולשאול אותו בתורת שאלה. ועד"ז היה חטא המרגלים: אף שלא אמרו שקרים על ארץ ישראל, אך הדיבור היה בצורת 'עסקי דיבה' - הם הרחיבו והעצימו את חוזק יושבי הארץ והבהילו מהעלייה ארצה".

מרים דיברה אמת ובכל זאת נענשה. כי החטא לא היה במה שאמרה, אלא באיך שאמרה זאת. היא הפכה את הדבר לעניין ציבורי, הרחיבה, עשתה ממנו דרמה. אם היו לה טענות על משה - היא הייתה צריכה לגשת אליו ישירות ובשקט.

וזה היה גם חטאם של המרגלים. הם לא שיקרו - אבל הפכו את החשש שלהם ל"עסקי דיבה": כינוסים פומביים בהם הם גרמו לייאוש נרחב וגל של פחד, שהציפו בו את כל העם. היה עליהם לעצור, לגשת למשה בשקט ולהעביר את המסקנות והחששות שלהם - ולא לפתוח את שערי הפאניקה לכל ישראל.

הזולת כמראה

כאן טמונה נקודה עמוקה יותר: כשמישהו מטפל בבעיה

שאלות לדיון משפחתי

שאלות לילדים:

1. האם פחד יכול לגרום לנו לא לרצות משהו - ולהגיד שאנחנו לא יכולים?
2. כשמספרים על בעיה: האם רוצים לפתור אותה או להמשיך לדבר עליה?
3. מה עשו המרגלים לא בסדר - לפי דעתכם?
4. אם הייתם רואים חבר עושה משהו לא בסדר - איך הייתם פונים אליו?
5. אם חבר שלך תמיד אומר שכולם מרמים, מה זה אולי מספר לך על החבר הזה?

שאלות לבוגרים:

1. מתי ביקרתם מישהו ואחר כך הבנתם שהבעיה היא גם אצלכם?
2. כשמשהו מאוד מרגיז אתכם אצל אחר, מה זה אומר עליכם?
3. מתי ביקורת היא שליחות - ומתי היא תירוץ?
4. מה עושים עם הרגע שבו מבינים שהזולת הוא המראה שלכם?
5. מדוע קל יותר לראות אצל אחרים את מה שקשה לראות בעצמנו?

סיפור לשבת

הציבור. הוא הרים טלפון אל האיש וביקש סליחתו על המילים שנאמרו בסערת הרוח.

המבוגר ביטל את בקשת הסליחה. "לא פגעת בי כלל והדברים הכנים חדרו לליבי".

- "איך לא לקחת ללב? אתה אדם מכובד ואני עלבתי כך בציבור?". "תשמע", אמר המבוגר בפיקחות מלאת חכמת חיים: "לפני המצאת אבק השרפה, הצבאות היו נלחמים עם חצים. חייל היה יורה חץ ממרחק על חייל האויב ומקווה לפגוע בו ישירות בלב. כיון שהיה קשה לפגוע בלב האויב ממרחק גדול ובתזוזות הקרב, היו מוסיפים למשוך את החץ ברעל והרעל היה הורג בכל מקום שפגע.

"החץ שלך, ר' שלום, לא היה מורעל, הוא היה נקי לחלוטין וחץ שאינו מורעל - אינו גורם נזק אגביו...".

בבית הכנסת בו גדלתי, "בית הכנסת המרכזי" בכפר חב"ד, הייתה מתקיימת "התוועדות חסידית" מדי שבת בשבתו. "המשפיע", ר' שלום פלדמן, חסיד וותיק שישב בראש השולחן, עורר על נגעי הציבור הדרושים תיקון והציע פתרונות לחיים נכונים יותר. כדי שיהיו הדברים ברורים ויחדרו לליבנו הגסה של היצר הרע, המשפיע שם את הדברים על השולחן כפי שהם, בלי למרוח וללטף את הציבור.

פעם פנה ר' שלום לחסיד מבוגר שישב לצדו והוכיח אותו על מעשה מסויים שאירע בקהילה, מעשה שאותו חסיד מבוגר היה מעורב בו. הוא נקט במילים חריפות כדי להביע את שאט הנפש ממה שקרה.

למחרת, נזכר המשפיע בדברים הקשים שאמר אתמול לידידו הוותיק וליבו כאב. שמא פגע בו במעמד כל